

JOHÁNEK Z NEPOMUKU

vydává Matice sv. Jana Nepomuckého

Rok 2023 očima ctitelů sv. Jana Nepomuckého

V roce 2023 jsme zažili v Nepomuku několik kulturních a duchovních akcí spojených s výročím 630 let od mučednické smrti sv. Jana Nepomuckého. Při jarní pouti k nám opět zavítal P. Miroslav Herold SJ, který nás obohatil přednáškou „Svatý Jan Nepomucký očima svých ctitelů.“ Jako obvykle byla jeho přednáška nabitá fakty a přednesena s velkým zápletem. Jarní pouť byla dále obohacena koncertem studentů pražské konzervatoře, pod vedením Tomáše Hály: „Gotická duchovní hudba doby Johánka z Pomuku“.

Hlavní pouť již tradičně sloužil pomocný biskup českobudějovický Mons. Pavel Posád. Při posezení na slavnostním obědě jsem musel hodně „licitovat“, abych zajistil účast biskupa i v roce 2024: „Otče biskupe, přijedeš i v roce 2024? Biskup Vlastimil mi účast odřekl.“ „Pokud nepřijede Vlastimil, rád to vezmu na sebe!“, sliboval. „Ale to zrovna vychází na Slavnost seslání Ducha svatého?“ „No tak to asi nepůjde, to nepřijede do Nepomuka žádný biskup, mají povinnost biřmovat!“, zatvářil se odmítavě. „A co kdybychom připravili skupinku na biřmování, přijedeš?“, lícitoval jsem dále. „Tak to by šlo“, opět slíbil biskup Pavel. Takže je to zařízené, v roce 2024 bude hlavní nepomucká pouť spojená s biřmováním. Liturgická barva je v obou případech červená, takže to bude „ladit“.

V letošním roce k nám opět zavítala Plzeňská filharmonie se svým „Barokním podvečerem“. Zahrála Motetti e Salmi od Jana Dismase Zelenky, jednoho z nejvýznamnějších barokních skladatelů.

Také začalo realizovat Memorandum týkající se budoucnosti Zelené hory. Naši věřící a členové Matice se u příležitosti svátku Nanebevzetí Panny Marie, hlavní zelehnohorské slavnosti, rozhodli uspořádat pěší pouť se sochou Panny Marie. Některé fotografie z této pouti můžete shlédnout v příloze tohoto Johánka. Všechny fotografie, koncerty a reportáže naleznete na stránkách nepomucké farnosti: www.arcidekanstvi-nepomuk.cz/galerie.php.

Co duchovního říci závěrem. Rok 2023 se chýlí pomalu ke konci, osobně velmi cítím, že je třeba hledat další cesty v modlitbě, zejména u Kolébky sv. Jana. Války a různé jiné světové události se mocným tohoto světa vymykají z jejich řízení, prožíváme nejen válku na Ukrajině, ale nyní i terorismus a zabíjení ve Svaté zemi.

Na jaře jsme obdrželi ostatek bl. Karla I. Rakouského, posledního českého krále. Habsburkové byli velcí ctitelé sv. Jana, neboť v něm viděli záruku zachování cti a morální stability společnosti. Je načase, aby i dnes mocní tohoto světa začali uvažovat nad tím, že ne vše, co je progresivní, je vždy dobré pro člověka. Míru a společenského konsensu lze dosáhnout jen pokud budeme vycházet z příkladů světců. Sv. Jan Nepomucký, jenž patří v Evropě a ve světě k nejznámějším, je „obránce práv církve a strážce zpovědního tajemství“. Dnes říká světu, že bez zpovědi (pokání) a bez církve, tedy bez křesťanské víry, nelze skutečným míru a rozvoje společnosti dosáhnout.

P. Jiří Špiřík, farář nepomucký

O renesanci baroka

„Naše kultura nahradila kolektivní zlo jeho opakem – zlem absolutního individualismu ... dnešní liberalismus se dokáže vyjadřovat takřka výlučně v kategoriích individuálního dobra. Jako by jej společenství absolutně nezajímalo. Žádná obec, nic. Vše se točí kolem jedince a jeho mínění; to je absolutně svaté,“ tvrdí polský filozof Dariusz Karłowicz a zároveň v rozhovoru, který vyšel 18. května 2019 v Lidových novinách, varuje před nástupem postliberální diktatury. Nejsou jeho slova příliš příkrá a nespravedlivá? Obávám se, že ne, že poměrně přesně popisují naši současnost.

Často si kladu otázku, proč se jednání lidí podobá pohybu kyvadla: Tik, tak, bim, bam, černá a bílá, všechno a nic. Dějiny dokazují, že kyvadlu někdy podléhaly i velké osobnosti, putovaly s ním až ke krajním polohám, a tam ho bez ohledu na volání skutečnosti nechaly zkamenět. Nutno podotknout, že to byli lidé vzdělaní, a pokud bychom je srovnávali s těmi, kteří dnes dohlížejí na chod hodin, nebo spíše jen svů

bystrozrak předstírají, mohli bychom snadno propadnout panice. Raději se ale pejme: Kdo jsme my? Nejsme těm vykutáleným hodinářům v něčem podobní? A bylo to tak vždy?

„Laskavý čtenáři,

tahle kniha Ti nabízí až neuvěřitelnou možnost přiblížit se k Tvým předkům, úzkostně, bolestně či radostně s nimi spoluprožívat pocit hříchu, lásky, soucitu, štěstí, poznání, touhy, následování a mnohého dalšího. Ti, které jsi nikdy nepoznal a se kterými jsi spojen desítkami pupečních šňůr napříč staletími, neměli tuto knihu odloženou někde hluboko v knihovně, četli ji pořád dokola, až z kvalitně provedených vazeb začaly vypadávat listy a na dolních okrajích ohmataných listů přestávala být písmena k přečtení. Mnohé pasáže znali z paměti jako slova Písma.

Právě se smráká, usedáš na lavici k dlouhému stolu, na kterém děvečky i starší ženy derou peří, hospodář v rohu místnosti pokouje a v peci praskají smolnaté špalky. Oči všech směřují po proudu času k Tobě... Čas těch, se kterými otevíráš knihu, se dávno uzavřel, ale odlesky jejich očí a otisky jejich rukou Tě provázejí, ať o ně stojíš, nebo se jim vyhýbáš.“

Těmito sugestivními větami vítá čtenáře editor české barokní literatury Miloš Sládek v předmluvě původně německého románu Martina z Kochemu Veliký život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista. Jedná se o nejvydávanější a nejčtenější česky psanou knihu 17. a 18. století, někdejší bestseller, na nějž se mělo v budoucnu zapomenout podobně jako na uctívání svatého Jana Nepomuckého. Román k nám promlouvá bohatou expresivní češtinou, jeho jazyk je srozumitelný, a přitom obrazný, rytmický a mnohotvárný jako těla a duše soch strážících mosty a chrámy, jako dramatické děje a prožitky světců i ostatních lidí na obrazech, jako naléhavé a monumentální melodie hudebních skladeb, ve kterých nacházíme víru ve stvořitele, radost, i obavu, úzkost, i úžas, naději. A přesto přijde doba, kdy se barokní epocha ocitne v říši stínů a temna. Kyvadlo názorů ustrne v krajní poloze, zatímco čas poběží dál.

„Řadu atributů barokní kultury utilitární osvícenství odvrhuje jako nepraktický balast a s nimi zahazuje do starého železa i citovost, již se celá epocha vyznačovala.“ Takto v publikaci Jan Nepomucký, česká legenda popisuje dramatický a fatální kulturní střet v našich dějinách historik Vít Vlhas a poté pokračuje: „Další kroky lidstva na cestě k pokroku již nemají být vedeny slepým sentimentem, nýbrž výhradně chladným a střízlivým rozumem. Z téhož důvodu osvícenci zamítají i barokní umění, které označují za copářský sloh. Sami sebe vnímají jakožto světlo na konci tunelu a odmítají připustit možnou kontinuitu mezi vlastní epochou a předcházejícím obdobím.“

Bohužel, v mnoha oblastech se pokrokoví a velmi vzdělaní osvícenci při posuzování baroka pasovali na majitele jediné a jednoznačné pravdy. Proti baroku použili mimořádně mohutné beranidlo. Josef Dobrovský i jiní právem uctívaní patriarchové naší novodobé vědy selhali především v tom, že ve jménu rozumu popřeli cit. Přesto jim nechyběl, a právě vůči baroku jej uměli vyjádřit, a to v záporné podobě. Odkud pramenilo jejich rozhořčení? A neměli přeci jen v něčem pravdu?

Odpověď na obě otázky nás přivádí na rozhraní dvou epoch, dvou mentalit. Osvícenci bedlivě sledovali kyvadlo barokních hodnot a zdálo se jim, že je v naprosto nehybné poloze. Jenže jakmile se jim ho podařilo znovu rozkývat, vynaložili veškeré síly, aby vše bylo naopak. Citovost, vroucnost, zbožnost a pokora byly shledány jako příliš okázalé, patetické a teatrační, falešné. Proto osvícenci nikdy nemohli pochopit dědictví otců a otočili se k němu zády.

Rozhodně bychom však neměli jejich vyhraněné názory brát na lehkou váhu. Například je potřeba hledat porozumění pro poněkud sarkastické hodnocení členů Tovaryšstva Ježíšova z pera Jana Jeníka z Bratřic, který ve svém díle *Z mých pamětí na otloukácích české historie* neponechává nit suchou. Vzdělaní jezuité byli jenom lidé a někteří z nich svým odpůrcům nepochybně nahrávali na smeč. Kromě toho tu působily také jiné řády, byl tu stát. A dusivý dým násilné rekatolizace sice slábl, ale zůstával. Ostatně nejen tajní domácí protestanti či jejich souputníci v exilu, mezi nimiž vynikal geniální Komenský, patřili k odpůrcům náboženských represí. I samotní katolíci znali starou známou pravdu, podle níž zlo plodí další zlo. To si dobře uvědomovali i současníci Komenského, například arcibiskup Arnošt Vojtěch z Harrachu či František kardinál z Ditrichštejna. Oběma vysoce postaveným církevním hodnostářům se tak jako mnohým jiným katolíkům, duchovním i světským, nelidské rekatolizační postupy přičily, ale oni nebyli jedinými tvůrci tehdejších dějin a rozhodně neměli absolutní moc.

Kdepak – pravda bývá složitá a zjednodušené kategorické soudy leckdy zatemňují zrak. Také rovnice, v níž na jedné straně máme kruté barokní období a na straně druhé šik válečných pohrom, morů, bídy a germanizace, kulhá a pod tlakem protiargumentů se rozpadá. Baroko přece nelze soudit za to, co zavinila celá epocha. Nikdy nikoho nezabíjelo a nic neničilo, naopak – krajinu a člověka uzdravovalo, přinášelo naději a životu dávalo hlubší smysl. Tehdejší duchovní, aristokraté, měšťané i vesničané to dobře věděli, ačkoli se dramaticky lišili velikostí obydlí a talíře. Tajemný šerosvit chrámových obrazů naléhavě vyprávěl o pomíjivém životě a o věčnosti, o utrpení a vykoupení. Nejinak zněla barvitá i prostá slova českých kázání a písní, když spojovala kostel s obcí, když putovala mezi sochami a stromy k Božím mukám, zázračným pramenům, křížovým cestám a kaplím, a tam se dotý-

kala nebe. I člověk nepředstavitelně strádající tu potkával člověka. A ani baroku stokrát podsouvaná pevná vláda německého jazyka nad mizející češtinou se nezakládá na pravdě, temné výhonky germanizace bujely až v době osvícenského absolutismu.

Autoritativní antibarokní beranidlo se mezi následujícími generacemi předávalo jako posvátná relikvie, o níž není dovoleno pochybovat. Omylů se dopouštěli i velikáni z oblasti vědy, umění a politiky, někdy z neznalosti, někdy se nedokázali zbavit jednoduchých pravd a řešení, a jindy jim tyto pravdy měly posloužit ve spravedlivém boji za rovnoprávnost Čechů s Němci. Velkých omylů nebyl ušetřen ani T. G. Masaryk. Jeho smířlivé ahistorické vyjádření k barbarskému skácení mariánského sloupu v Praze roku 1918 nebylo a není při vši úctě k velkému státníkovi přijatelné. A omluvu už vůbec neumím najít pro novináře a spisovatele Jana Herbena. Některé jeho politické postoje nabývaly nezdravých, ba chorobných rozměrů. Do barokního období páčil ostošest, a byla to Herbenova slova, která v roce 1920 vyvolala ničení svatojanských soch. Vždyť Jan Nepomucký byl přece podobně jako mariánský sloup symbolem habsburského útlaku! Možná, ale jen v pomýlených výkladech a v hlavách těch, kteří vztáhli ruku na barokní umění. O to potřebnější je složit hold historiku Josefu Pekařovi. Byť se to možná nezdá, ale ve zjitřené atmosféře mladého demokratického Československa čelit obrazoboreckým protikatolickým náladám znamenalo projevit nemalou odvalu. A tu, podpořenou hlubokými historickými znalostmi a patriotismem, Josef Pekař toužící po vyvážené pravdě plně projevil.

Zkáze racionální jednoznačnosti a vlašných nebo negativních emocí úspěšně vzdorovali také jiní, a to i v dobách netolerantního ateistického komunismu. Například historik Zdeněk Kalista. Jeho geniální věta „Bůh se vtělil ve skutečnost“ či výzva „poznati Boha skrze tento svět“, plasticky znějící vesejistické knize *Tvář baroka*, tvoří základní stavební kameny barokního vnímání a zároveň naprosto fundamentální interpretační východisko k poznávání baroka. V těchto Kalistových výrociích se nachází mnoho významů a všechny se týkají člověka, který se raduje, trpí, nařiká, bloudí, pochybuje, touží, věří, bojuje, hledá, naplněn úžasem poznává, a ví, že není dokonalý, že není pánem ostatních lidí, ale jejich bližním, že ve skutečnosti nevládne ani kouskem země, planety a vesmíru, že nad ním existuje cosi nezměřitelného a tajemného. Právě ony Kalistovy výroky by nás mohly inspirovat k tomu, abychom uvažovali o renesanci baroka a lidskosti, abychom se dokázali ubránit před asociální diktaturou jedince.

Pavel Hoza, člen Matice SJN, Z knihy *Neviditelný člověk*

Novinky ze Svatojánského muzea

Od září letošního roku je možné vyzkoušet si ve Svatojánském muzeu aplikaci „Svatý Jan ožívá“. Celý projekt vytvořila Kateřina Bušová, absolventka ateliéru Design skla na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Přijďte si připomenout momenty z legendy o sv. Janu Nepomuckém! Budete k tomu potřebovat aplikaci Artivive staženou do svého mobilu, připojení k internetu a prozkoumávání může začít. Výjevy ze života nepomuckého světce, umístěné v našem muzeu, začnou ožívat použitím aplikace.

Obrazových výjevů je celkem pět:

První zobrazuje detail ze sousoší v Uherském Hradišti, a to Janův jazyk, odkazující na světce mlčenlivost při krutém mlčení. V sochařském ztvárnění se jazyk nejčastěji nachází na podstavcích soch ve formě reliéfu; někdy je také jazyk držen v rukou andělů obklopujících Janovu sochu.

Na druhém výjevu vidíme Pannu Marii a sv. Jan Nepomuckého – jsou to reliéfy umístěné na Staroměstském náměstí v Praze. Sv. Jan Nepomucký je vedle Panny Marie jediný světec, u něhož je svatost vyjádřena hvězdnou svatozáří.

Třetí výjev zobrazuje svržení Jana Nepomuckého do Vltavy. Jde o detail na podstavci skulptury v Kokorách. Tento dramatický večerní moment se stal velmi často zobrazovaným barokními umělci. V okamžiku svržení Jana Nepomuckého z mostu se podle legendy rozzářilo nebe a hladina řeky Vltavy. Zmíněný výjev zdobí mnohé podstavce nepomucenských soch a oltářní obrazy.

Čtvrtým výjevem je zobrazení sv. Jana – almužníka na pražské staroměstské fresce. Skromný Jan, jenž vykonával bezplatnou funkci almužníka, nebývá v této roli zobrazován příliš často.

Skulptura s názvem „Mlčel jsem“ z Lidečka je na pátém, posledním výjevu. Typickým svatojánským gestem je zvednutý ukazováček směřující k ústům nebo přiložený k nim na znamení mlčenlivosti a ochránění zpovědního tajemství.

Jak již bylo uvedeno, autorkou interaktivní instalace v našem muzeu je Kateřina Bušová, čerstvá absolventka ateliéru Design skla na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Svou sklářskou tvorbu v posledních letech prolíná s tvorbou fotografickou a do svých děl zařazuje edukační prvky. Aktuálním tématem se pro ni stává postava sv. Jana Nepomuckého a nepomucenská legenda, dodnes živá díky mnoha ztvárněním tohoto světce. Právě zkoumání soch sv. Jana Nepomuckého a jejich proměn se pro autorku stává hlavní inspirací pro její vlastní tvorbu. Prozatímním výsledkem jejího

zkoumání je pět interaktivních instalací, které ožívají pomocí aplikace Artivive. Díky zvýrazněným prvkům na jednotlivých výjevech si divák připomíná důležité momenty z Nepomukova života a proniká hlouběji do příběhu tohoto světce.

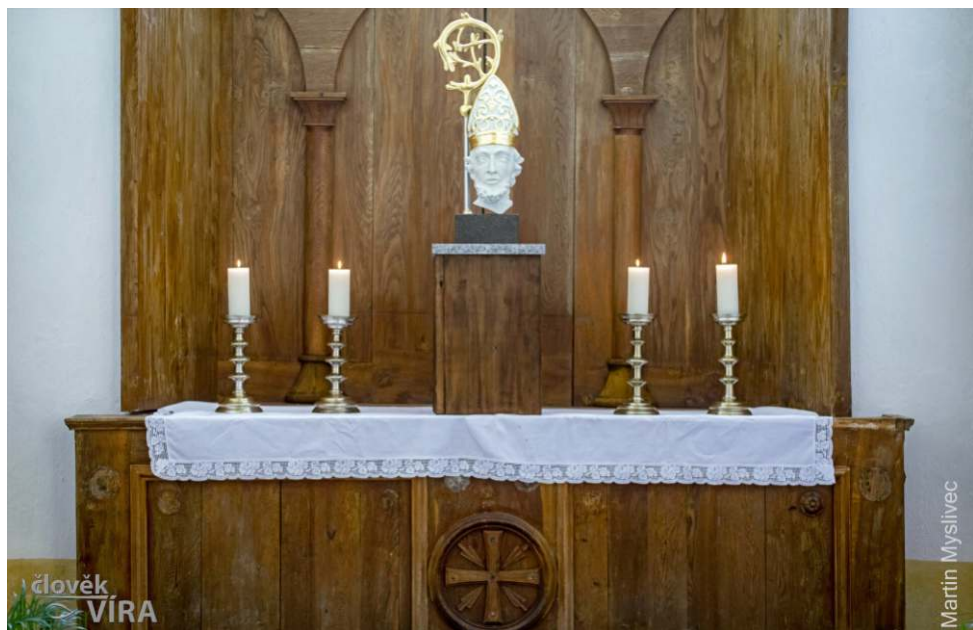
Štěpánka Kodýdková, ředitelka Svatojánského muzea

Procesí od Nepomuckých kostelů

Zelená hora je opravdu zelená

Obnovený oltář sv. Vojtěcha v kostele na Zelené hoře

Poutní mše

Časopis JOHÁNEK vydává Matice sv. Jana Nepomuckého, Přesaničké nám. 1,
335 01 Nepomuk. Evidenční číslo MK ČR E 24136. Časopis je neprodejný.

